

1 - 2 Φεβρουαρίου 1897: Η αποβίβαση του Ελληνικού στρατού υπό τον Τιμολέοντα Βάσσο στο Κολυμπάρι Χανίων

Υπήρξε η απαρχή του αγώνα που κατέληξε στην οριστική αποχώρηση των Οθωμανών και την αυτονόμηση της Κρήτης το επόμενο έτος, 1898, και λίγα χρόνια μετά, στην ενσωμάτωσή της με την Ελλάδα, το 1913.

Αποσπάσματα από το ιστοριογράφημα του Μιχαήλ Ν. Αναστασάκη,
"Ιστορία της Κισσάμου επί Τουρκοκρατίας"

Μεταφέρονται παρακάτω ορισμένα χαρακτηριστικά αποσπάσματα από το βιβλίο του συγγραφέα, αναφερόμενα σε γεγονότα και λεπτομέρειες, σχετικές με την αποβίβαση του Ελληνικού στρατού στο Κολυμπάρι Κισσάμου, την 2α Φεβρουαρίου 1897, για να ξεκαθαρίσουν το τοπίο οριστικά και αμετάκλητα από τα κατάλοιπα της τουρκικής κυριαρχίας-σκλαβιάς του νησιού, ιδιαίτερα στο νομό Χανίων, όπου υπήρχαν ακόμη ισχυροί θύλακοι τουρκικής αντίστασης.

Λίγα λόγια για τον συγγραφέα και το συγκεκριμένο έργο του:
Ο Μιχαήλ Νικ. Αναστασάκης (1870-1967), που έγραψε το ιστοριογράφημα αυτό για να διασώσει από την μοίρα της λήθης τους αγώνες και τις θυσίες της ιδιαιτέρας του πατρίδας, δεν ήταν ιστορικός. Ήταν γιατρός. Γιατρός όμως του παλαιού εκείνου ήθους, το οποίο πήγαζε από μια συγκροτημένη παιδεία εθνικής ταυτότητας. Ιατροφιλόσοφος, φιλόστωρ, πατριώτης και αγωνιστής. Στοιχεία που κοσμούσαν και χαρακτήριζαν τότε κάθε ειδικό επιστήμονα. Ήταν ένας από εκείνους τους "πατέρες" μας που έχτισαν με τα χέρια τους, με την ορθόδοξη πίστη τους και την ευσέβειά τους, πέτρα την πέτρα την ζωή του έθνους, κινούμενοι από το εθνικοαπελευθερωτικό όνειρο της Μεγάλης Ιδέας και την ζωογόνο δύναμη των πανάρχαιων ριζών μας. Ήταν από εκείνους τους "πατέρες" που ένιωθαν σύγκορμα ότι ελευθερία σημαίνει μνήμη και ότι η μνήμη, ιδιαίτερα για έναν λαό τυραννισμένο μέσα στους πολλούς αιώνες της ιστορικής του ύπαρξης είναι **και** ανάγκη επιβίωσης **και** μέγιστο μάθημα. Ένα ελάχιστο κεφάλαιο σ' αυτό το μάθημα θεώρησε χρέος του να προσθέσει ο συγγραφέας με το βιβλίο του. Άκουγε από μικρός με θάμβος τις διηγήσεις των πρωταγωνιστών των κρητικών εξεγέρσεων, διάβαζε κάθε τι σχετικό μ' αυτές, συνέλεγε πληροφορίες και όταν ήρθε η ώρα έλαβε μέρος ο ίδιος στους αγώνες της Κρήτης και στους Βαλκανικούς Πολέμους. Θέλησε λοιπόν ν' αφήσει στους μεταγενέστερους σαν διαθήκη ψυχής τα όσα ήξερε είτε από πρώτο είτε από δεύτερο χέρι ή από μελέτες και έρευνες, για να σκιαγραφήσει την ιστορία της επαρχίας Κισσάμου και να κρατήσει όσο μπορούσε ζωντανό το πρόσωπό της, από την εθνεγερσία του 1821 έως το 1898, που εγκαταστάθηκε στην Κρήτη ως Ύπατος Αρμοστής ο πρίγκηψ Γεώργιος. Το ιστοριογράφημά του κερδίζει το τεκμήριο της αυτοψίας από το

1878 και μετά, όταν η προσωπική του εμπειρία και η ανάμιξη δίνει κάποιο χαρακτήρα απομνημονεύματος στην εξιστόρηση.

Γλώσσα της συγγραφής είναι η γλώσσα της εποχής του.[Σ.Σ. Το βιβλίο πρωτο-εκδόθηκε το 1938 στα Χανιά]. Μια καθαρεύουσα λιτή, απρόσωπη, αδιακόσμητη, ψύχραιμη στην ιστοριογραφική διατύπωση. Τα στοιχεία που δίνει αυτή η εξιστόρηση αποτελούν οπωσδήποτε πλούσιο υλικό για τον ειδικό ερευνητή. Είναι επίσης πολύτιμα και για την κρητική πατριδογνωσία. Πέρα όμως από αυτό υπάρχει μια άλλη γενικότερη αξία. Σε εποχές χαλεπές για τον Ελληνισμό, όπου το παράλληλο με την Κρήτη μαρτυρικό φαινόμενο της Κύπρου τύπτει κάθε ελληνική συνείδηση, βιβλία σαν κι αυτό δεν υπηρετούν μονάχα την γνώση του παρελθόντος. Αποτελούν αφύπνιση και ενδυνάμωση.

ΤΑΣΟΣ ΛΙΓΝΑΔΗΣ

*Δρ. Ιστορίας
(1984)*

Η Ελληνική Κυβέρνησις επεμβαίνει. Επιβίβασις στρατιωτικών δυνάμεων εις πλοία διά Κρήτην

Αι σφαγαί του Γαλατά κατά τέλη Ιανουαρίου 1897 και αι υπό των Βασιβουζούκων και του Τουρκικού Στρατού ενεργηθείσαι τοιαύται των Χριστιανών εντός της πόλεως των Χανίων, και η πυρπόλησις κατόπιν ταύτης, ως ήτο φυσικόν, εξήγειραν όχι μόνον τον αγροτικόν και λοιπόν Κρητικόν λαόν, όστις πάραυτα σπεύσας ένοπλος, ειδοποιούμενος διά των γνωστών κωδωνοκρουσιών, επολιόρκησε την πόλιν των Χανίων, το φρούριον Καστελλίου Κισσάμου, τους ισχυρούς Πύργους Βουκολιών, Κανδάνου, Ανήμπαλη και Μαλάξης, προς περιορισμόν των Τούρκων και αντιπερισπασμόν, αλλά και ολόκληρον το Ελεύθερον Κράτος, προπάντων δε εν Αθήναις, όπου οι πάντες εγένοντο ανάστατοι. Συλλαλητήρια και συγκεντρώσεις. Στρατιωτικοί, ναυτικοί και πάντες εν γένει εφώναζον και ο Τύπος ολόκληρος απήτει από την Ελληνικήν Κυβέρνησιν, κατόπιν των φοβερών γεγονότων των Χανίων, άμεσον δράσιν και αποστολήν του Στόλου εις Χανιά προς Κατοχήν. Κατόπιν υπουργικού Συμβουλίου υπό την Προεδρίαν του Θ. Δεληγιάννη, συναινούντος και του Βασιλέως Γεωργίου του Α' , απεφασίσθη το πρώτον, αποστολή μοίρας στόλου εις Χανιά προς προστασίαν των κινδυνευόντων Χριστιανών εκ των σφαγών, και παρεμπόδισιν αποβιβάσεως νέων στρατιωτικών Δυνάμεων εν Κρήτη. Συγχρόνως απεστάλησαν ικανοί Αξιωματικοί εκ των καταγομένων εκ Κρήτης, υπό τους Μ. Ε. Μανουσογιαννάκην Ταγματάρχην του Πυροβολικού τότε και Κριάρην Λογαχόν, ως και τους Μαρκουλάκην, Χούδαλην, Γ. Τσόντον, Βαρδουλάκην και άλλους, μετ' αρκετών όπλων Grand και πολεμοφοδίων, οίτινες και απεβιβάσθησαν ως ήδη εγράφη εις τον κόλπον του Κολυμβαρίου, την 1ην Φεβρουαρίου 1897.

Αι συνεχείς επικλήσεις του Ελληνικού λαού εξ όλων των Επαρχιών, αι κρυπτογραφικά εκθέσεις εκ Χανίων του Έλληνοσ Προξένου Γεννάδη, συνεργαζομένου μετά των Επαναστατών του Ακρωτηρίου, Βενιζέλου, Μυλωνογιάννηδων, Μαλινού και άλλων, και των ευρισκομένων ακόμη εν Χανίοις Κ. Μητσοτάκη, Ν. Ζουρίδου, Σήφακα, Κ. Φούμη, Εμμ. Παπαγιαννάκη, Στεφ. Ψαρουδάκη και του θερμουργού Ιεράρχου Νικηφόρου,

συνιστώντων την Κατοχήν, τα συλλαλητήρια και ο Τύπος προς τον Βασιλέα και την Κυβέρνησιν, έπεισαν αυτούς να ρίψωσιν τον κύβον, να τολμήσωσιν επί τέλους και να αποστείλωσιν εν τάχει επαρκείς Στρατιωτικές και Ναυτικές δυνάμεις προς Κατοχήν της Κρήτης. Τρία μεγάλα πλοία εφόρτωσαν εν Πειραιεί πυρομαχικά, όπλα, κανόνια και τρόφιμα, συνοδευόμενα υπό τριών Θωρηκτών. Μετ' ολίγον καταφθάνουν ο Αρχηγός της Κατοχής Τ. Μ. Βάσσοσ, οι Θ. Λυμπρίτης Επιτελάρχης, Στάϊκος υπαρχηγός, Κωνσταντινίδης, Τζαβέλας, Ταγματάρχαι και άλλοι Αξιωματικοί μετά στρατιωτικών Τμημάτων, εισέρχονται εις τα πλοία εκ προκυμαίας του λιμένος Πειραιώς και απέρχονται κατά την δύσιν του ηλίου, συνοδευόμενοι υπό των ευχών χιλιάδων λαού, πλέοντες προς την Κρήτην. Πλησίον της Μήλου Τορπιλοβόλον Έλληνικόν, η "Σφακτηρία", προσεγγίζει τον "Πέλοπα", ένθα ευρίσκετο ο Αρχηγός Τ. Βάσσοσ. Ο Πρίγκηψ Γεώργιοσ ανελθών εκ της "Σφακτηρίας" εις τον Πέλοπα συνωμίλησε μετά του Αρχηγού, γνωστοποιήσας ότι οι Στόλοι των Δυνάμεων εξεδίωξαν τα Ελληνικά πλοία, τα σταλέντα εις Χανιά την προηγουμένην και ότι Ναύαρχοσ ξένης Δυνάμεωσ ωνόμασε πειρατικήν την πράξιν ταύτην του Ελληνικού Στόλου. Ο Πρίγκηψ απήλθεν, αλλά πάραυτα εδόθη διαταγή να σβεσθώσιν οι φανοί των πλοίων των φερόντων τον στρατόν της Κατοχής, ν' αλλάξωσιν διεύθυνσιν και αντί εις τα Χανιά να διευθυνθώσιν προς το Κολυμβάριον και εκεί ν' αποβιβασθώσιν. Αι πληροφορίαι αύται, ωσ ήτο επόμενον, εστενοχώρεσαν τους εν τοίς πλοίοις, κατήφεια και μελαγχολία κατέλαβε τους πάντας από του Αρχηγού Βάσσου μέχρι και του τελευταίου ναύτου, και ο Αρχηγός ηκούσθη λέγων: *"έλαβον διαταγάν ν' αποβιβασθώ εις την Κρήτην και θ' αποβιβασθώ διά πάσης θυσίας"*.

Αποβίβασις εις Κολυμβάριον των Ελληνικών δυνάμεων κατοχής, υπό τον Τιμολέοντα Βάσσον (2α Φεβρουαρίου 1897)

Τα πλοία αφίχθησαν την αυγήν της 2ας Φεβρουαρίου 1897 εις τον κόλπον Κολυμβαρίου. Αμέσωσ εξέρχονται Αξιωματικοί μετά του Επιτελάρχου Λυμπρίτου, τους οποίους ο συγκεντρωθείσ λαός υπεδέχθη μετά ζητωκραυγών και πυροβολισμών (εις ένδειξιν μεγάλης χαράσ κατά το σύνηθεσ των Κρητών). Τάχιστα εξεφορτώθησαν εκ των πλοίων τα πυρομαχικά, τα τρόφιμα και τα τηλεβόλα, διότι υπήρχεν ο φόβοσ της παρακωλύσεωσ υπό του στόλου των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων. Μετά την δοξολογίαν επί τη αισία αφίξει και αποβιβάσει εις την Κρήτην Ελληνικών Κρατικών Δυνάμεων συντεταγμένων προς απελευθέρωσιν της από ζυγού αισχρού, τυραννικού και αιμοβόρου, τόσων αιώνων. Επιχείρησις ήτις είχε λάβει χώραν και προ δέκα αιώνων και πλέον επί Νικηφόρου Φωκά, όστις το 960 μ.Χ. άγων Βυζαντινόν στρατόν και στόλον ισχυρόν, και αποβιβασθείσ εις Κρήτην εξεδίωξε τους Άραβασ-Σαρακηνούσ, κατόπιν πολυμήνων σκληρών και αιματηρών αγώνων (των προηγηθέντων, ούτωσ ειπείν, των Μωαμεθανών, εις την υποδούλωσιν της Κρήτησ) και απηλευθέρωσε ταύτην.

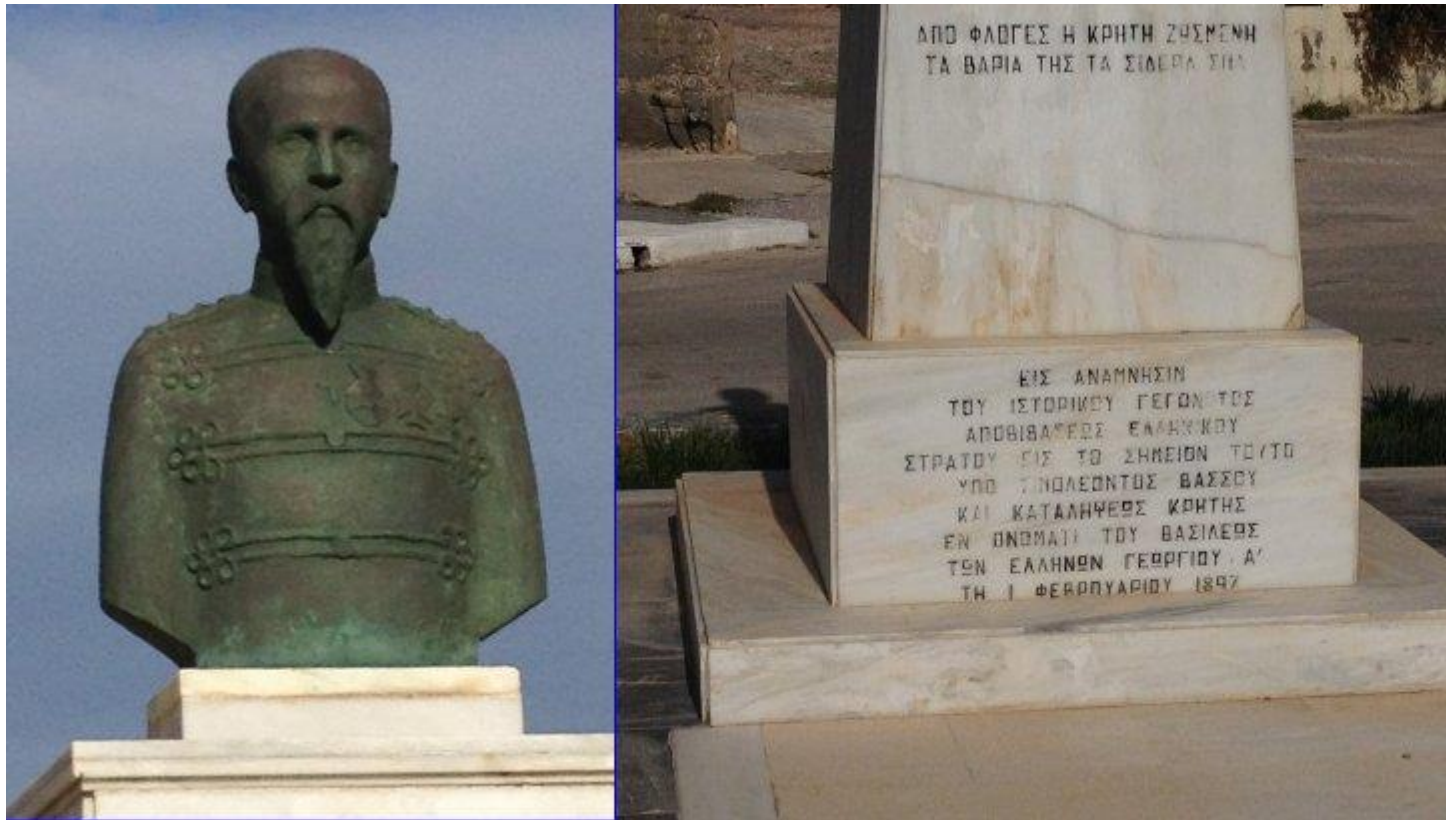
Μετά την δοξολογίαν, ο λαός των πλησίον Επαρχιών επί τη θέα και εκ των υψηλοτέρων και μεμακρυσμένων χωρίων, του Ελληνικού Στόλου, συγκεντρωθείσ κατά πολλάσ χιλιάδασ, συν γυναιξί και τέκνοις, και μή δυνάμενοσ να συγκρατήση την υπερβολικήν χαράν του επί τη πραγματική θέα τοσούτου Στόλου και Στρατού, ενώ εις προηγουμένησ Επαναστάσεισ έβλεπε μόνον ομάδασ Επαναστατών ή και εθελοντών Αξιωματικών εκ της Ελευθέρασ Ελλάδοσ, εζητωκραύγαζεν υπέρ του Ελληνικού Έθνουσ, του Βασιλέωσ και της Ενώσεωσ, ήν ενόμιζε πραγματοποιουμένην πλέον. Οι γεροντότεροι Αρχηγοί και Οπλαρχηγοί και λοιποί πολεμισταί, οι επιζώντεσ από του

1830 και εντεύθεν, εκ της μεγάλης συγκινήσεως εδάκρυζον, ησπάζοντο αλλήλους και ο εις προς τον άλλον απέτεινε το "Χριστός Ανέστη" αδελφοκτέ, αληθώς Ανέστη αδελφέ μου, είδομεν ό,τι εζητούσαμεν, είδομεν και εφθάσαμεν την λαμπράν ημέραν αυτήν, μας ηξίωσεν ο Θεός, ενώ οι περισσότεροι συναγωνισταί μας εσκοτώθησαν ή απέθανον και δεν έζησαν να ιδούν ότι επραγματοποιήθησαν οι κόποι μας ... και άλλα πολλά, ενώ ησπάζοντο τους Αξιωματικούς και στρατιώτας του Ελληνικού στρατού οι καπετάνιοι και οι απλοί πολεμισταί.

Ο Αρχηγός της κατοχής Βάσσος, εξέδωκε πάραυτα Προκήρυξιν προς τον Κρητικόν λαόν, "ότι, εν ονόματι του Βασιλέως Γεωργίου και κυρίου του, καταλαμβάνει την Κρήτην, όπως θέση τέρμα εις την αναρχίαν, τας αιματοχυσίας και την κακοδιοίκησιν, συμφώνως τη επιθυμία του Κρητικού λαού, και αποδώση την ελευθερίαν από ζυγού τυραννικού, φέρη δε εις τον τόπον δικαιοσύνην και ισοπολιτείαν και την ποθητήν ησυχίαν κλπ., και κηρύττει την Ένωσιν της Κρήτης μετά της Ελλάδος".

Ο Επίσκοπος Κυδωνίας και Αποκορώνου Μ. Νικηφόρος, κατορθώσας να διαφύγη εκ Χανίων μετ' άλλων Χριστιανών, εισήλθεν εις τα προ του λιμένος Χανίων ορμούντα ακόμη Ελληνικά πλοία μετά του Έλληνος Προξένου Γεννάδη και ελθών εις Κολυμβάριον με το Θωρηκτόν "Υδρα", εζήτησε να ομιλήση προς τους Κρήτας και ευχηθή υπέρ της επιτυχίας των όπλων των ετοιμαζομένων ν' απέλθωσι μετά του στρατού προς την πόλιν των Χανίων, διά την πολιορκίαν και εκπόρθησιν ταύτης. Ανελθών επί του εξώστου της οικίας του Γεωργίου Σκαράκη και αποτεινόμενος προς τας κάτωθεν χιλιάδας πολεμιστών, είπεν εις αυτούς περίπου τα εξής: "Η ποθητή ημέρα, Χριστιανοί μου, του Κρητικού λαού και του Πανελληνίου, ιδού ότι έφθασε. Στρατός Ελληνικός και Στόλος ισχυρός βλέπομεν με τους οφθαλμούς μας ότι ήλθαν προς απελευθέρωσιν της αγαπητής μας Πατρίδος. Τώρα εκκινείτε διά την πόλιν, θα συνάψετε μάχας, αλλά το δίκαιόν μας, ο Προστάτης παντοδύναμος Θεός και η φημισμένη παλληκαριά σας θα δώση εντός ολίγου την νίκην την ποθητήν. Αι σφαίραι σας ας διαπεράσωσι τα στήθη των εχθρών σας, τα εγχειρίδιά σας ας εκτελώσι τον προορισμόν των. Έχετε όμως υπ' όψιν σας, γενναίοι μου πολεμισταί, ότι σεις είσθε Χριστιανοί, οι εχθροί σας είναι Τούρκοι, λοιπόν φανήτε υπερήφανοι προ των αιχμαλώτων σας και των τραυματιών, σεβασθείτε την ζωήν των, οι γενναίοι είναι πάντοτε προ των αδυνάτων εχθρών των επιεικείς..." και άλλα πολλά ενθουσιώδη και διεγερτικά της Κρητικής μεγαλοψυχίας.

Κρήτες και Ελληνικός Στρατός, προς το εσπέρας, εκστρατεύσαντες προς τα Χανιά με τον περιγραφέντα ενθουσιασμόν εσταμάτησαν εις Πλατανιάν κατόπιν εγγράφου ειδοποιήσεως της Διεθνούς Ευρωπαϊκής κατοχής Χανίων, ότι εχαράχθη ουδετέρα ζώνη, και συνελπώς απαγορεύεται υπ' αυτών η περαιτέρω πορεία. Τότε ο Αρχηγός Βάσσος έστησε το αρχηγείον του εις Αλικιανόν, όπου παρέμεινε μετά του Ελληνικού Στρατού μέχρις εκκενώσεως της Κρήτης υπ' αυτού...

Μνημείο Τιμολέοντος Βάσσου στο Κολυμπάρι Χανίων